

ВЛИЯНИЕ НА ПАРИЧНИТЕ ПРЕВОДИ ОТ ЕМИГРАНТИТЕ НА ИЗПРАЩАЩИТЕ СТРАНИ: НА ПРИМЕРА НА БЪЛГАРИЯ

Веселин Минчев¹
e-mail: v.mintchev@abv.bg

Резюме

В доклада се дискутират въпроси, свързани с възнагражденията на наетите в чужбина и паричните преводи от българските емигранти. Въз основа на информация от международни институции и Българска народна банка се представят данни за относителния дял на тези две променливи в БВП. Като се използва информация от емпирично социологическо изследване, реализирано през 2017 г. по проект: „Завръщащите се мигранти: сегментация и стратификация на икономическата мобилност“ се очертава профила на хората, които подкрепят близките си, останали в страната. Потърсен е отговор на въпроса какво определя трансферно поведение на завърналите се мигранти по време на техния престой зад граница.

Ключови думи: завръщащи се мигранти, компенсация на наетите, парични преводи на работниците, влияние на паричните преводи, цели на използване на паричните преводи

JEL: F22; F24; O15

Увод

Икономическото въздействие на финансовите трансфери от чужбина може да бъде проследено по два начина. На макро-ниво с данни от платежния баланс на съответната страна (първичен и вторичен доход) и на микро-ниво – с данни от емпирични изследвания. Международните институции и националните статистики предоставят информация за трансферите получавани от чужбина по две позиции – „компенсация на наетите“ и „парични преводи от емигранти“. Паричните трансфери от емигрантите са експлицитно присъщи на съвременната глобална икономика. В света (най-общо) се наброяват над 272 млн. мигранти. През 2019 г. те трансферирали 706 млрд. щатски долара, 78% от които са насочени към нискодоходни икономики (WBG, 2019).

Паричните трансфери се осъществяват в „коридори“ между големите „изпращащи“ и „получаващи“ страни. Според данни от Световната банка за 2018 г. първите пет изпращащи страни съответно са САЩ (с над 68 млрд.

¹ Професор, доктор по икономика, Институт за икономически изследвания при БАН, Международно висше бизнес училище, Ботевград

\$ изпратени преводи и компенсация на наети средногодишно), Обединените арабски емиратства, Саудитска Арабия, Швейцария и Германия. Първите пет позиции сред получаващите страни се заемат от Индия (с около 80 млрд. \$ преводи от чужбина), Китай, Мексико, Филипините и Египет. От Източна Европа в първите десет изпращащи страни присъства Русия (с малко над 20 млрд. \$), а при получаващите – Украйна (14,4 млрд. \$) (WBG, 2019).

През 2018 г. България получава около 2,4 млрд. долара, което я нарежда на осма позиция по размер на средствата, получени от чужбина сред страните от Източна Европа и пост-съветското пространство. За сравнение, преводите от миграция, получени в Румъния, възлизат на 5,2 млрд. \$, а в Сърбия – 4,3 млрд. \$ (WBG, 2019). Същевременно от България са изпратени над 220 млн. \$. Изпратените средства от Румъния и Сърбия достигат съответно – 435 млн. \$ за Румъния и 297 млн. \$ за Сърбия (WBG, 2019). Това само по себе си показва, че за много домакинства не само в страната, но и на Балканите, като цяло, преводите от чужбина са от първостепенно значение не просто за поддържането на приемлив за местните условия стандарт, а и за самото им оцеляване.

Що се отнася до емпиричните изследвания, те се осъществяват главно с цел да бъде направена оценка на това как и къде по-конкретно в страната се използват трансферите от чужбина (Mintchev et al., 2016). Те позволяват, също така, да бъде оценен размерът на трансферите, получавани от чужбина (Mintchev and Boshnakov, 2006; Mintchev, 2009; Михайлов и колектив, 2007; Минчев и колектив, 2012) на база оценка броя на т. нар. „текущи“ и „завърнали се“ мигранти средно на едно домакинство и делът на разходите и съответно на паричните преводи и спестявания в дохода, получаван от българските граждани, пребиваващи в чужбина. Въз основа на тази методика размерът на спестяванията и паричните преводи на българските мигранти от чужбина се оценява на около 800 млн. евро през 2007 г. (годината на встъпването на България в ЕС), 1,3 млрд. евро през 2011 г. и около 1,7 млрд. евро през 2013 г.

Таблица 1: Оценен размер на преводите на българските емигранти от чужбина

	2007	2011	2013
Средно-месечен доход, Еуро	810,3	896,6	1 606,1
Средна продължителност на престоя в чужбина	13,8 м.	18,2 м.	14,8 м.
Относителен дял на текущите разходи в чужбина	45,40%	42,40%	-
Относителен дял на паричните преводи	44,30%	31,20%	37,2%

Продължение

Средно-годишен размер на спестяванията в чужбина (общо), Euro	157 825 386	586 620 923	-
Средногодишен размер на преводите от чужбина (общо), Euro	657 791 954	694 102 266	-
Спестявания и преводи на текущите и завърналите се мигранти (общо), Euro	815 617 340	1 280 723 189	1 741 796 358

Източник: По изчисления на автора с данни от: Михайлов и колектив, 2007; Mintchev, 2009; Mintchev et al. 2016.

Що се отнася до териториалното разпределение на финансовите преводи в групите области по ниво на развитие² – по оценки от 2013 г. близо половината (48%) от трансферите са изпратени в областите от III група. Това са области в риск да попаднат в депресивната IV група. Такива например са област Благоевград, Добрич, Шумен и пр., т.е. области, които по своето ниво на развитие се намират, условно казано, между Велико Търново и Плевен, от една страна, и Разград и Монтана, от друга. Те изостават от водещите София, Варна, Стара Загора и Пловдив (група I). Групата на добре развитите области привлича 31% от трансферите, докато групата на т. нар. депресивни области е с най-нисък дял на финансовите трансфери от чужбина (7%) (Mintchev et al., 2016).

По нататък в настоящото изложение ще бъдат представени макроикономически оценки за ефекта от финансовите трансфери, както и данни от емпиричното изследване по проект „Завръщащите се мигранти: сегментация и стратификация на икономическата мобилност“ за изпращането на парични средства и тяхното използване за развитие на бизнес.

Макроикономически оценки на мигрантските трансфери

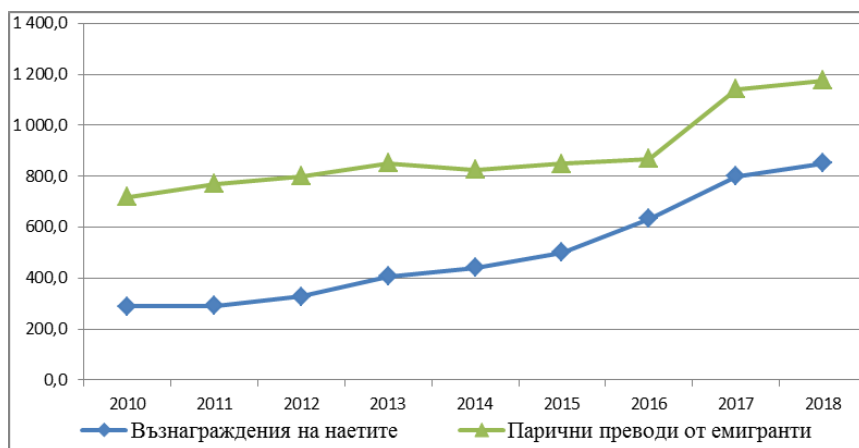
Европа е разнородна от гледна точка на „зависимост“ от финансовите трансфери на мигрантите. Западно-европейските държави не зависят от тях. Тези страни са с положително миграционно салдо. Ситуацията в Източна Европа и на Балканите е различна. Зависимостта от мигрантските трансфери е голяма, а рискът от т. нар. „Dutch disease“ в тази връзка – напълно реален. Миграционното салдо в повечето от тези страни остава отрицателно.

² Нивото на развитие на областите е оценено чрез т. нар. „метод на Хелвиг“, известен още като „вроцлавски таксономичен метод“. Съзателят на метода Зджислав Хелвиг го предлага за целите на международните сравнения. Методът е подходящ също така за измерване на вътрешно-териториални различия в отделни страни. (Boshnakov, et al., 2017, p. 94).

По общоприетата методика на Международния валутен фонд (IMF, 2010) финансовите преводи от емигрантите съдържат две позиции. Първата включва средствата изпращани от резиденти в приемащата страна, пребиваващи там 1 година или повече, до домакинства в страната на произход (частни текущи трансфери). Втората позиция отчита доходите на пребиваващите зад граница за време по-малко от една година (възнаграждения/компенсация на наетите в чужбина лица).

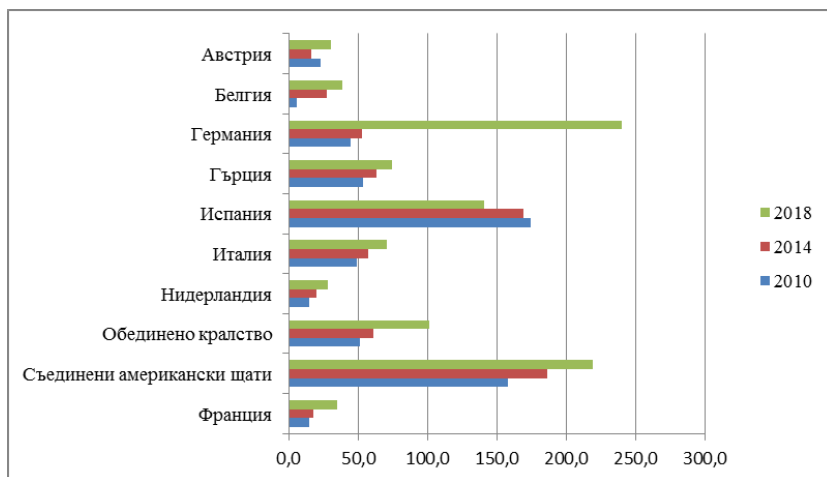
Паричните трансфери от българските емигранти и възнагражденията на наетите се отчитат в платежния баланс на страната след 1996 г. Въпреки въпросите, които би могла да предизвиква самата методика на отчитане на паричните преводи и възнагражденията на наетите, използвана в БНБ (БНБ, 2015), прави впечатление постъпателното нарастване и по двете позиции. Паричните преводи от емигранти нарастват от около 718 млн. евро през 2010 г. до 1,1 млрд. през 2018 г., а възнагражденията на наетите (т. нар. краткосрочни емигранти) – от 290 млн. евро на над 850 млн. евро (фигура 1).

Финансовите трансфери, постъпващи от първите 10 страни, откъдето се изпращат преводи за България, са 82-83% от получаваните в страната парични средства от емигранти. По данни на БНБ през 2018 г. от Германия са изпратени около 20% от паричните преводи; от САЩ – 18,6%; от Испания – близо 12%; а от Великобритания – 8,6%. От данните се вижда, че преводите от Испания намаляват драстично след 2010 г., а тези от Германия нарастват неколkokратно (фигура 2).

Източник: БНБ.

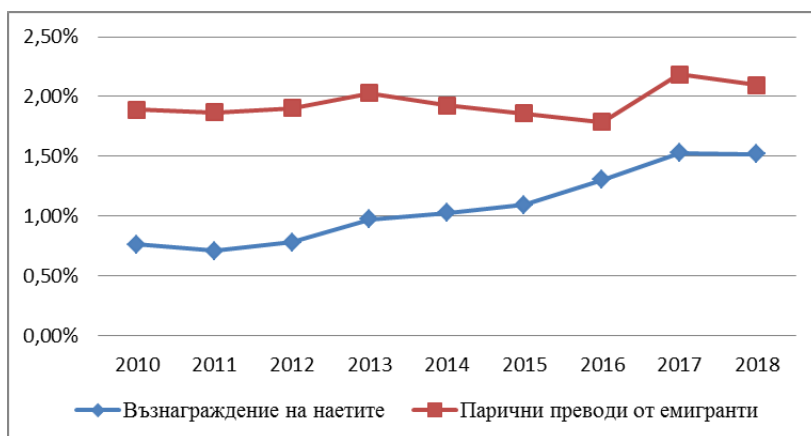
Фигура 1: Възнаграждения на наетите и парични преводи от емигрантите за 2010 – 2018 г. (млн. евро)

Източник: БНБ.

Фигура 2: Географска структура – парични преводи от емигранти (млн. евро)

Тежестта на двете позиции от платежния баланс като дял от БВП се колебае между 2,5 и 3,5% (фигура 3). Това е повече, отколкото в страни като Гърция (0,9%) и Румъния (1,9%), но значително по-малко, отколкото в Косово (15,1%), Босна и Херцеговина (10,5%) и дори Хърватия (4,6%). Въпреки сериозният им размер и значение за много домакинства, двете позиции нямат тежест като относителен дял от БВП (а също и от износа на България).

Източник: БНБ.

Фигура 3: Възнаграждения на наетите и трансфери от емигрантите като % от БВП

Спадът в притока на ПЧИ по време на световната финансова криза и след нея създават парадоксална, по наше мнение, ситуация – през 2014 г. и 2018 г. възнагражденията на наетите и преводите на мигрантите общо надхвърлят трикратно преките чуждестранни инвестиции в България. Може да се очаква, че финансовите трансфери постепенно ще започнат да играят съществена роля за развитие на бизнес инициативи в различни региони на страната (фигура 4).

Източник: БНБ.

Фигура 4: Възнаграждения на наетите и трансфери на емигрантите като % от ПЧИ

От друга страна, възнагражденията на наетите и паричните преводи са израз не само на алтруизма и солидарността на емигрантите с техните близки, останали в страната. Те са своеобразен измерител на социалните връзки между диаспората и страната на произход. Преводите от чужбина имат широк обхват на въздействие. Те носят финансови и други ползи за домакинствата, в които има „текущи“ или „завърнали се“ мигранти. С течение на времето те се превръщат в сериозен фактор за модернизация на изпращащата страна (разнообразни контакти, информация „от първа ръка“, нов социален и политически опит) (Хеногіані, 2006). Същевременно, както например сочат редица анализи на Световната банка, възнагражденията и паричните преводи от чужбина имат и някои нежелани последици. „Задграничната издръжка“ много често дестимулира търсенето на работа или започването на бизнес (Quillin et al., 2007).

Инвестиционна и предприемаческа активност на завръщащите се мигранти

Стопанската активност на завърналите се мигранти може да бъде оценена въз основа на информация, получена от социологически емпирични изследвания. Въз основа на информацията от проект „Завръщащите се мигранти: сегментация и стратификация на икономическата мобилност“ (Mintchev and Boshnakov, 2018; Nonchev and Hristova, 2018; Zareva, 2018), може да се оцени доколко завърналите се мигранти са подпомагали своите близки останали в страната, каква част от тях са подпомагали близките си парично и към каква стопанска дейност се насочват онези ремигранти, които развиват собствен бизнес.

В този раздел се разглеждат две основни теми: 1) подпомагане на близките, останали в България; 2) предприемаческа и инвестиционна активност на завърналите се мигранти.

Подпомагане на близките, останали в България

Сред мотивите, подтикващи българите към емиграция, се открояват главно мотиви от икономическо естество. Подпомагането на близките, останали в страната, чрез парични трансфери или по друг начин са сред позитивните ефекти от миграцията. Трансферите от чужбина имат голямо значение за много домакинства в България до степен, че да предизвикат „Dutch disease“ ефект (Bourdet and Falk, 2006) – загуба на конкурентоспособност на местната икономика поради загуба на интерес на част от местната работна сила към пазара на труда в страната.

Данните, представени в таблица 2 и 3, свидетелстват за това, че над половината от отговорилите заявяват, че са подпомагали своите близки, които са останали в страната парично или по-друг начин – независимо от това дали става дума за първата или за последната миграционна дестинация. При тези, които са подкрепяли своите близки в България, в над 88% от случаите се сочи, че са правили това, като са изпращали пари, а в между 5% и 9% от случаите те са подкрепяли близките си, изпращайки стоки или търсейки работа за тях. Подкрепата за близките не се променя съществено от поредността на дестинацията – първа или последна страна на миграция.

Таблица 2: Подкрепа за близките останали в България – първа и последна дестинация

	При първата Ви миграция помагате ли на членове на Вашето семейство?		При последната Ви миграция помагате ли на членове на Вашето семейство?	
	Брой	%	Брой	%
Да	321	53,1	50	53,8
Не	278	46,0	40	43,0
Не зная/ Не отговорил	5	0,8	3	3,2
Общо	604	100,0	93	100,0
Неотговорили			511	

Таблица 3: Начини на подкрепа на близките в България – първа и последна дестинация

	Първа страна на миграция			Последна страна на миграция		
	Отговори		% от случаите	Отговори		% от случаите
	N	%		N	%	
Изпращах им пари	283	82,0	88,2	42	73,7	84,0
Изпращах стоки, които да продава?	17	4,9	5,3	4	7,0	8,0
Проучвах възможности за работа	16	4,6	5,0	5	8,8	10,0
Друго	17	4,9	5,3	2	3,5	4,0
Не отговорил	12	3,5	3,7	4	7,0	8,0
	345	100,0	107,5	57	100,0	114,0

Нагласите да се подпомагат близките, останали в страната, са сходни между завърналите се мигранти – мъже и жени. Все пак, мъжете са около 59% сред завърналите се мигранти, които подкрепят под някаква форма своите близки, пребиваващи в България, а жените съответно са 41%. Ако делът само на мъжете, които подпомагат своите близки, надхвърля 57%, то делът на жените, които изпращат пари, стоки или подкрепят близките си по друг начин, е с около 10% по-нисък – 48%.

От данните, представени в таблица 4 е видно, че колкото респондентите са по-млади, толкова нагласите за подпомагане близките в България са по-слаби, и обратно – с възрастта нараства ангажираността на мигрантите със семействата, останали в страната. Делът на хората на възраст до 30 г. или от 30 до 40 г. сред тези, които подпомагат близките си, е между 12% и 19%;

а при по-възрастните (40-50 г.) – над 25%. И обратно – сред тези, които не подкрепят активно близките си, относителният дял на по-младите генерации е значително по-висок.

Таблица 4: Подпомагане на близките, останали в България, от ремигрантите по демографски характеристики

	Не подпомага	Подпомага	Общо
Пол			
Мъж	42,7%	57,3%	100,0%
Жена	51,8%	48,2%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%
Възраст			
До 30 г.	64,9%	35,1%	100,0%
31-40 г.	52,9%	47,1%	100,0%
41-50 г.	36,4%	63,6%	100,0%
51-60 г.	36,0%	64,0%	100,0%
Над 60 г.	43,2%	56,8%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%
Семейно положение (в първата страна)			
Неженен/Неомъжена	66,5%	33,5%	100,0%
Женен/Омъжена или партньор/ка	36,1%	63,9%	100,0%
Разведен/а	45,3%	54,7%	100,0%
Вдoveц/Вдовица	38,1%	61,9%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%
Брой деца в домакинство			
0	50,6%	49,4%	100,0%
1	38,1%	61,9%	100,0%
2	37,0%	63,0%	100,0%
3	60,0%	40,0%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%
Етническа принадлежност			
Българска	48,3%	51,7%	100,0%
Турска	49,0%	51,0%	100,0%
Ромска (циганска)	30,8%	69,2%	100,0%
Друга	50,0%	50,0%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%

Интересна информация предоставя и анализът на изпращането на парични средства по възрастови групи ремигранти, направен по данни от изследването на българската диаспора и завърналите се мигранти, проведено през

2011 г. с подкрепата на НФНИ³. Тогава повечето (61,2%) от завърналите се мигранти на възраст до 30 години заявяват, че не са правили парични трансфери. Хората на възраст между 31 г. до 45 г. са изпращали най-често парични средства – 42,6% от тях са изпращали такива редовно, а 20,4% – нередовно. Сред тези на възраст над 45 години, близо половината – и по-точно 45,5% – са осъществявали парични трансфери редовно (Христова-Балканска и Минчев, 2012, с. 236).

Таблица 5: Подпомагане на близките останали в България от ремигрантите по образование, доходи и продължителност на престоя зад граница

	Не подпомага	Подпомага	Общо
Образователно ниво (преди първата миграция)			
Основно и по-ниско	37,0%	63,0%	100,0%
Средно общо	48,4%	51,6%	100,0%
Средно специално	43,6%	56,4%	100,0%
Висше	61,7%	38,3%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%
Доходи			
До 800 лв.	47,1%	52,9%	100,0%
От 800 до 1200 лв.	32,5%	67,5%	100,0%
От 1200 до 2000 лв.	45,9%	54,1%	100,0%
Над 2000 лв.	54,3%	45,7%	100,0%
Неотговорили	57,9%	42,1%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%
Продължителност на престоя зад граница			
До 1 година	57,0%	43,0%	100,0%
От 1 до 3 години	42,0%	58,0%	100,0%
Повече от 3 години	32,1%	67,9%	100,0%
Общо	46,9%	53,1%	100,0%

Несемейните и съответно семейните се различават съществено по нагласи за подкрепа на своите семейства в България. Над 63% от семейните подкрепят близките си, а почти толкова (66%) от несемейните не са склонни да правят това. Съответно, ако делът на семейните сред завърналите се мигранти, които подкрепят близките си останали в страната надхвърля 65%, то този на несемейните е едва 20%.

Следва да се подчертае също така, че ромите зависят в най-голяма степен от подкрепата, получавана от чужбина – над 70% от ромите, завърнали се от

³ Става дума за научноизследователски проект на тема: „Българската диаспора в Западна Европа: трансгранична мобилност, национална идентичност и развитие”, осъществен по договор № ДИД 02/21 от 17.12.2009 г. и анекс към договора от 15.12.2011 г. между ИИИ при БАН и Фонд „Научни изследвания”, програма „Идеи”.

чужбина, са подкрепяли близките си в страната. Сред българите, сред турската общност и т. нар. „други“ делът на подкрепящите близките си възлиза на около 50-51%.

Интересна е ситуацията при завърналите се мигранти с различна образователна степен (таблица 5). Най-висок дял на респонденти, подпомагащи близките си, наблюдаваме при хората с основно и по-ниско образование, а най-нисък – при висшистите. Данните потвърждават констатациите, направени при предходно изследване на трансферното поведение на българската диаспора и завърналите се мигранти (Христова-Балканска и Минчев, 2012, с. 234-235). Сходна зависимост се наблюдава при завърналите се, групирани по доход – колкото по-висок е доходът, толкова подкрепата за близките, останали в страната, е по-ниска. От друга страна, делът на хората в нискодоходните групи е по-висок в сравнение с дела на тези, които са с високи доходи, сред подпомагащите семейства си завърнали се мигранти.

Подпомагащите семейства и близките, останали в България, са най-многобройни сред продължително пребиваващите в чужбина ремигранти (67,9%), докато този дял сред хората, пребивавали зад граница до 1 година, е по-нисък (43%). Това не противоречи на разпространените виждания, че подкрепата за близките останали в страната на произход намалява с течение на времето. Тези виждания са валидни за постоянната миграция, докато в случая очевидно става дума за циркулярна/сезонна мобилност, превърнала се в траен източник на доходи за много домакинства в страната.

Същевременно следва да се посочи, че над 56% от анкетираните през 2017 г. заявяват, че са съумели да спестяват по време на престоя си зад граница. Те са спестявали средно на един завърнал се по около 12 хил. лв. Най-много са спестявани между 10 и 20 хил. лв. – 33% от респондентите. Спестилите по-малко – до 5 и между 5 и 10 хил. лв., са 26-28%. Спестилите повече – над 20 и над 50 хил. лв., са между 2 и 6% (таблица 6).

Таблица 6: Разпределение ремигрантите по спестявания от работа в чужбина

	Брой	%
До 5 хил.лв.	25	26,0
Над 5 до 10 хил. лв.	27	28,1
Над 10 до 20 хил. лв.	32	33,3
Над 20 до 50 хил. лв.	6	6,3
Над 50 до 100 хил. лв.	2	2,1
Над 100 хил. лв.	4	4,2
Общо отговорили	96	100,0
Неотговорили	508	
Общо анкетирани	604	

Собствено ефектът от трансферите се вижда по-отчетливо от съпоставката на годишния паричен доход на едно домакинство със завърнал се мигрант спрямо дохода на домакинство в страната – установява се съществена разлика в подоходното разпределение (таблица 7). Първите три подоходни децила (30%) от домакинствата в страната имат доходи до 7300 лв., докато доходът на първите 27% от домакинствата със завърнал се мигрант е до 9600 лв. Освен това, ако първите 5 децила при домакинствата в страната са с доходи до 10 166 лв. годишно, то приблизително същият дял от домакинствата с ремигранти са с доходи до 14 400 лв. Разликата не е за пренебрегване – очевидно заетостта зад граница осигурява доходи, които не са постижими на местния трудов пазар.

Таблица 7: Паричен доход на домакинство със завърнал се мигрант спрямо паричен доход на домакинство в страната през 2017 г.

	Паричен доход (лв) на домакинство със завърнал се мигрант			Паричен доход (лв) на домакинство в страната		
	2017	%		2017	%	%
до	2400	2,2	до	5392	10	10
до	4800	8,0	до	6713	10	20
до	7200	17,2	до	7370	10	30
до	9600	27,2	до	8783	10	40
до	14400	53,4	до	10166	10	50
до	19200	73,7	до	11469	10	60
до	24000	83,6	до	13167	10	70
до	28800	87,1	до	15329	10	80
до	33600	93,5	до	17604	10	90

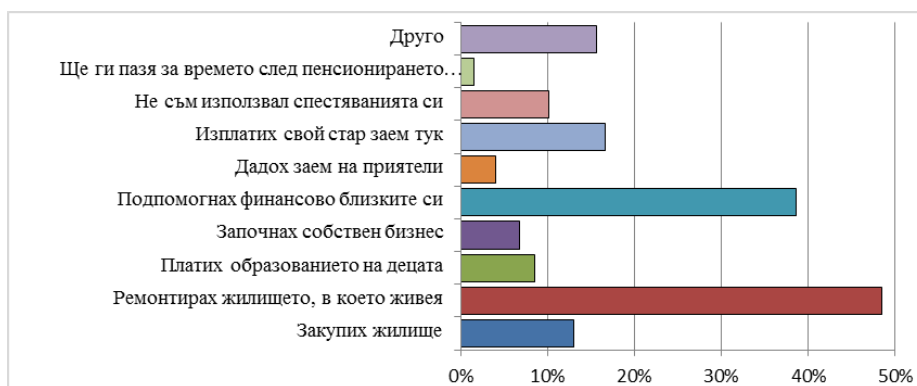
Източник: Изчисления по данни на ЕСИ, 2017 и НСИ.

Бизнес инициативи на завърналите се мигранти

Един от важните въпроси, на който се обръща внимание в литературата, е въпросът за използването на паричните средства получени от чужбина. Обикновено информацията за използването на трансферите от чужбина е от емпирични социологически изследвания (Михайлов и колектив, 2007; Mintchev and Boshnakov, 2006; Mintchev et al., 2016; Boshnakov et al., 2017). Такава информация получаваме и от изследването, проведено в края на 2017

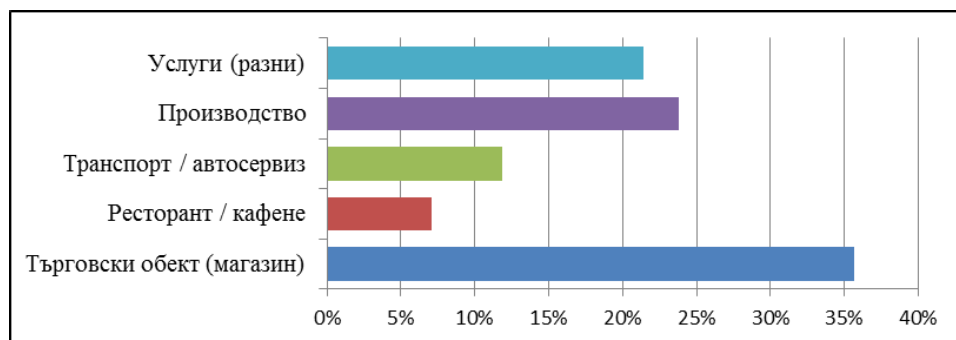
г. по проект: „Завръщащите се мигранти: сегментация и стратификация на икономическата мобилност“.

В близо половината от случаите (48,5%) респондентите сочат, че използват получените от завърналите се мигранти средства за ремонтване на жилището, в което живеят; в 38,6% от случаите средствата, изпращани от завърналите се, се използват за финансово подпомагане на близките, останали в страната. На трето място следва „закупуване на жилище“ (13%). А всеки десети предпочита да запази спестяванията си. Опцията „започнах собствен бизнес“ се обявява при близо 7% от случаите (фигура 5). Без да е сред най-популярните опции за използване на средствата, изпратени от ремигрантите, „собствен бизнес“ е достатъчно видима възможност за завърналите се и техните близки.

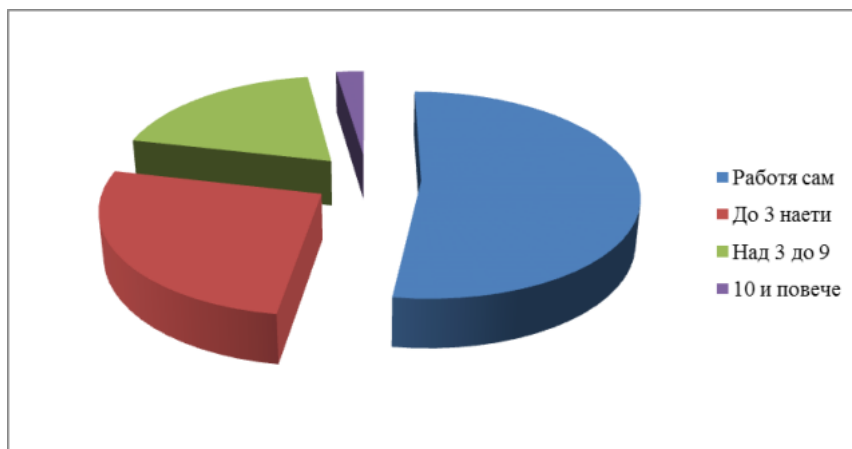

Фигура 5: Използване на паричните трансфери изпратени от ремигрантите по време на престоя им зад граница

При започналите „собствен бизнес“ се откроява не само развитието на търговски обекти (35,7%) като например магазини за конфекция, козметика и пр., но и ангажименти в производствената сфера (23,8%), например производство на ортопедични обувки, мебели, дограма. Следват инвестиции в различни видове услуги (21,4%) и транспорт (11,9%) (фигура 6).

Фигура 6: Сфери на бизнес-инициативи на ремигранти след завръщането им в страната

Фигура 7: Брой наети в предприятия, създадени от ремигранти

В повечето случаи (52,4%) развиващите собствен бизнес нямат наети, бизнесът им се основава на „самонаемане“ (особено разпространено при транспортни и фризьорски услуги например). „До трима наети“ заявяват $\frac{1}{4}$ от отговорилите, а „от 3 до 9 души“ – 19%. Само един респондент твърди, че ангажира повече от 10 души в своя бизнес (фигура 7). От данните може да се заключи, че в случая става дума не за развитие на бизнес и за привличане на инвестиции в страната, а за тривиално оцеляване на домакинствата, ангажирани предимно с циркулярна или сезонна миграция.

Заклучение

Ефектите от финансовите трансфери на емигрантите са многопосочни. Те могат да бъдат оценявани на макро-ниво, като се използват данни от платежния баланс на наблюдаваните страни, а също и на микро-ниво, с използването на информация от извадкови емпирични изследвания. България е сред първите десет страни от Източна Европа и пост-съветското пространство по размер на възнагражденията на наетите в чужбина и паричните трансфери от емигранти. Относителният дял на финансовите трансфери в БВП на страната достига до 3,5% – значително по-малко от дела на трансферите в страни като Албания и Босна и Херцеговина (9-10%), но повече отколкото в Гърция и Румъния (1-2%). Следва да се подчертае, че през последното десетилетие трансферите, получавани от емигрантите, надхвърлят значително преките чуждестранни инвестиции в страната.

Профилът на завърналите се мигранти, подпомагали своите близки (изпращайки най-често парични преводи по време на престоя си зад граница), е специфичен. Това по-скоро са хора, пребивавали продължително време в чужбина (между една и три и повече от три години), с по-скромни доходи и по-ниско образование. Обикновено те са по-възрастни, семейни и с деца. А ремигрантите, по-рядко подпомагали близките си останали в страната, на практика са техен „антипод“. Те са по-млади (до 40 години), придобили по-висока образователна степен (средно специално или висше образование) и съответно с по-високи доходи. Обикновено те не са семейни и пребивават в чужбина за време по-малко от 1 година.

Бизнесът, към който се ориентират ремигрантите и техните семейства, най-често предполага „самонаемане“ (например създават малки търговски обекти, развиват таксиметрови и фризьорски услуги). Постепенно се появяват малки и средни предприятия за производство на мебели, дограма и др. Профилът на по-активно подпомагащите своите близки ремигранти, както и типът бизнес, който те се опитват да развиват, подсказва, че в случая става дума предимно за циркулярна (сезонна) миграция, благодарение на която оцеляват много домакинства.

Използвана литература

БНБ (2015). Методологически бележки по съставяне на платежния баланс на България (съгласно шестото издание на Ръководството по платежен баланс и международната инвестиционна позиция). Българска народна банка, София. (BNB, 2015, Metodologicheski belejki po sastavyane na platejnia balans na Bulgaria (saglasno shestoto izdanie na Rakovodstvoto po platejen balans I mejdunarodnata investitsionna pozitsia). Balgarska narodna banka, Sofia).

- Минчев, В., Маркова, Е., Мишева, М., Зарева, И., Балканска, И., Бошнаков, В. и Калчев, Й. (2012). Българската емиграция: Теории, политики, емпирични изследвания. ИИИ при БАН, София, Икопис. (Mintchev, V., Markova, E., Misheva, M., Zareva, I., Balkanska, V. I Kaltchev, J., 2012, Balgarskata emigratsia: Teorii, politiki, empirichni izsledvania. ERI at the BAS, Sofia, Ikopis).
- Михайлов, Д., Минчев, В., Бошнаков, В., и Николова, Кр. (2007). Семейни модели и миграция. Фонд на ООН за население (UNDP), София. (Mihailov, D., Mintchev, V. Boshnakov, V. i Nikolova, Kr., 2007, Semeyni modeli I migratsia. Fond na OON za naselenieto, Sofia).
- Христова-Балканска, И., и Минчев, В. (2012). Парични трансфери и доходи (Емпирични свидетелства на примера на завърналите се емигранти и на българите в Испания). В: Минчев, В., и др., Българската емиграция: Теории, политики, емпирични изследвания. ИИИ при БАН, София, Икопис, с. 221-246. (Hristova-Balkanska, I., i Minchev, V. (2012). Parichni transferi I dohodi (Empirichni svidetelstva na primera na zavarnalite se emigranti I na bulgarite v Ispania). V Mintchev, i dr., Balgarskata emigratsia: Teorii, politiki, empirichni izsledvania. ERI at the BAS, Sofia, Ikopis, s. 221-246.]
- Boshnakov, V., Mintchev, V., Shopov, G., and Kaltchev, I. (2017). Assessing Regional Disparities in Bulgaria and Switzerland. In Richter, M., Ruspini, P., Mihailov, D., Mintchev, V. and Nollert, M. (Eds.), Migration and Transnationalism between Switzerland and Bulgaria, Springer International Publishing, pp. 91-123.
- Bourdet, Y., and Falck, H. (2006). Emigrants' remittances and Dutch Disease in Cape Verde, International Economic Journal, Vol. 20 (3), pp. 267-284.
- IMF (2010). Manuel de la Balance des Paiements. 6e edition.
- Mintchev, V., and Boshnakov, V. (2006). The Economics of Bulgarian Emigration – Empirical Assessment, Economic Thought, Vol. 51 (7), pp. 134-161.
- Mintchev, V. (2009). International migration and remittances in the Balkans: The case of Bulgaria. In Nowotny E., P. Mooslechner, and D. Ritzberger-Grunwald (Eds), The Integration of European Labour Markets. Edward Elgar, p. 177-205.
- Mintchev, V., Shopov, G., Kaltchev, I., and Boshnakov, V. (2016). Migration of Bulgarian Population – Characteristics and Relations to Regional Socio-Economic Disparities, Economic Studies, Vol. 25 (5), pp. 45-79.
- Mintchev, V., and Boshnakov, V. (2018). The Choice of Bulgarian Migrants – Stay or Leave Again?, Economic Studies, Vol. 27 (2), pp. 45-64.
- Nonchev, A., and Hristova, M. (2018). Segmentation of Returning Migrants, Economic Studies, Vol. 27 (2), pp. 3-24.
- Quillin, B., Segni, C., Sirtaine, S., and Skamnos, I. (2007). Remittances in the CIS countries: A Study of Selected Corridors, WB Chief Economist's Working

- Paper Series, Europe and Central Asia Finance and Private Sector Development Department, Vol. 2, No. 2.
- WBG (2019). Migration and Remittances, April 2019: Recent Developments and Outlook. Migration and Development Brief No. 31. Washington, DC: The World Bank Group and Knomad.
- Xenogiani, T. (2006). Migration Policy and its Interactions with Aid, Trade, and Foreign Direct Investment Policies: A Background Paper, OECD Development Centre Working Papers 249, OECD Publishing.
- Zareva, I. (2018). Policies for Encouraging the Return of Bulgarian Migrants to Bulgaria, Economic Studies, Vol. 27 (2), pp. 102-115.

EFFECTS OF WORKERS' REMITTANCES ON THE HOME COUNTRY: THE CASE OF BULGARIA

Prof. Vesselin Minchev, PhD
Economic Research Institute at the BAS
International Business School, Botevgrad
e-mail: v.mintchev@abv.bg

Abstract

The present report reviews issues, related to the compensation of employees and the remittances of Bulgarian emigrants. Data based on information from international institutions and from the Bulgarian National Bank, regarding the relative shares of these two variables in GDP, is provided. On the basis of information from an empirical sociological study, carried out in 2017 within the project: "Return Migrants: Segmentation and Stratification of Economic Mobility" the profile of individuals supporting their relatives, who remained in the country, is outlined. An answer is sought to the question of what drives the remittance behaviour of the return migrants during their stay abroad.

Key words: return migrants, compensation of employees, workers' remittances, remittance behaviour, for-purpose of remittances

JEL: F22, F24, O15